

[صحیح نیست]، این تحرک مسئولان را لازم دارد؛ چه در سیاست خارجی، چه در بخش‌های دیگر.»

خوشبختانه در یک سال اخیر شرایط اقتصادی ما به گونه‌ای بوده که نه تنها میزان صادرات غیرنفتی ما چه به لحاظ وزنی و چه به لحاظ ارزشی افزایش داشته است، بلکه این تجارت با تعداد بیشتری از کشورهای دنیا برقرار شده و عملاً اقتصاد ایران به لحاظ پیچیدگی اقتصادی در حوزه صادرات وارد مرحله جدیدی شده است. اگر چه برخی منتقدان دولت طی ماه‌های گذشته تلاش داشته‌اند افزایش میزان صادرات غیرنفتی را به افزایش نرخ ارز، تورم جهانی و... ارتباط داده و حداقل امکان نقش سیاست‌های دولت در این موضوع را ننزل دهند اما واقعیت این است که میزان نرخ ارز و تورم کالاهای صادراتی طی سال‌های ۹۷ تا ۹۹ رشدی بیش از ۵۰ درصد را تجربه کرد اما آیا صادرات غیرنفتی ما نیز با چنین تناسبی رشد داشت؟ این در حالی است که اتفاقاً در سال‌های ۹۷ به بعد به رغم افزایش شدید نرخ ارز که در ظاهر امر باید یک مزیت صادراتی را برای اقتصاد ایران ایجاد می‌کرد نه تنها شاهد رشد محسوس در صادرات نبودیم، بلکه برخی بازارهای صادراتی خود را نیز از دست داده ایم. با بررسی منصفانه اقتصاد ایران طی یک سال اخیر درمی‌یابیم اتفاقی که در این مدت رخ داده حول محور تغییر در رویه‌ها و نگاه ایران به تجارت خارجی و دیپلماسی اقتصادی کشور در راستای تعدد شرکای تجاری با محوریت توجه به همسایگان بوده است. برای مثال حجم تجارت ایران با کشورهای آفریقایی در شش ماه ابتدایی سال جاری معادل کل صادرات سال گذشته مان با این یا کشورها بوده است. به نحوی که ارزش صادرات ما طی این شش ماه نسبت به شش ماه اول سال گذشته ۵۰ درصد و حجم آن بیش از ۲۵ درصد بوده که هر دو نشان‌دهنده رشد تجارت ایران با آفریقا است. این افزایش تبادلات تجاری محصول اقدامات و فعالیت‌هایی بوده که دولت در یک سال گذشته پیگیری آن بوده است. برای مثال:

۱) بسیاری از کمیسیون‌های مشترک میان ایران و سایر کشورها طی یک سال اخیر فعال شده‌اند. این در حالی است که برخی از این کمیسیون‌ها گاهی بیش از یک دهه غیرفعال بوده‌اند اما در دولت سیزدهم و با توجه به تغییر رویکرد دولت فعال شده‌اند.

۲) در دولت گذشته، در هیچ‌یک از کشورهای آفریقایی رایزن بازرگانی حضور نداشت؛ اما در حال حاضر دو رایزن برای حضور در آفریقا انتخاب شده‌اند و بر اساس اخبار منتشر شده بزودی تعداد این رایزن‌ها افزایش داشته و کشورهای

آفریقایی میزبان تعداد بیشتری رایزن بازرگانی خواهند بود.

۳) بیش از ۱۰۰ هیأت تجاری از کشورهای آفریقایی فقط طی شش ماه گذشته از ایران بازدید داشته‌اند.

افزایش توجه به کشورهای همسایه

با روی کار آمدن دولت سیزدهم به رغم ادامه روند مذاکرات برجام، توجه و تأکید دولت از مسأله برجام و منافع اقتصادی احتمالی آن به سمت افزایش تبادلات تجاری و اقتصادی با کشورهای همسایه یا اعضای مجامع و پیمان‌های دنیا مانند مجمع خزر، کشورهای اوراسیا، پیمان شانگهای و... متمرکز شد. به نحوی که می‌توان دو اقدام مهم دولت سیزدهم در این حوزه را برداشتن موانع تجارت با همسایگان، توجه به ظرفیت همسایگان برای تجارت و توجه دولت به دیپلماسی اقتصادی منطقه‌ای و دنبال کردن اجرایی شدن کریدورهای ترانزیت کالا از مسیر کشورمان دانست. موضوعی که علاوه بر کشورمان، کشورهای منطقه نیز می‌توانند از عواید آن برخوردار شده و این اتفاق علاوه بر منفعت اقتصادی برای ایران و این کشورها موجب افزایش اقتدار و ثبات کشورهای منطقه خواهد شد. به نحوی از همان ماه‌های ابتدایی آغاز به کار رسمی دولت سفرها، رایزنی‌ها و مذاکرات مهمی در راستای ایجاد فصل جدیدی در حوزه تبادلات تجاری میان ایران و این کشورها برداشته شد برای مثال:

شهریورماه ۱۴۰۰ رئیس‌جمهور به دعوت همتای تاجیک خود در سفری سه‌روزه برای شرکت در نشست سران سازمان شانگهای به تاجیکستان رفت. در جریان این سفر هشت سند همکاری بین ایران و تاجیکستان به امضای مقام‌های دو کشور رسید. آبان ماه ۱۴۰۰ رئیس‌جمهور ایران همراه با هیأت عالی‌رتبه سیاسی و اقتصادی برای شرکت در پانزدهمین اجلاس سران سازمان همکاری اقتصادی (ا.ک.و)، عازم عشق‌آباد شد. اوایل بهمن ماه ۱۴۰۰ ابراهیم رئیسی عازم روسیه شد. دستاوردهای سفر دو روزه رئیس‌جمهور به روسیه را می‌توان در سه حوزه روابط دوجانبه، همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی تقسیم‌بندی کرد.

اسفند ماه ۱۴۰۰ سیدابراهیم رئیسی به قطر رفت. این اولین سفر رئیسی به یکی از کشورهای منطقه خلیج فارس در دوره ریاست‌جمهوری بود. وزیر خارجه، نفت، راه‌وشهرسازی، میراث فرهنگی، برخی فعالان اقتصادی و... همراهان رئیسی در این سفر بودند. در این سفر ۱۴ سند همکاری بین دو کشور در موضوعات هوپیمایی، تجاری، کشتیرانی، برق و... امضا شد. رئیس‌جمهور در خرداد ماه ۱۴۰۱ به مسقط پایتخت عمان سفر کرد. در این سفر ۱۲ سند همکاری با حضور مقامات ارشد دو کشور ایران و عمان

امضا شده است. عمده این اسناد در حوزه‌های انرژی، حمل‌ونقل، روابط تجاری و اقتصادی، علمی و محیط زیست بود. رئیسی در روزهای گذشته نیز سفری به قزاقستان داشت که یکی از دستاوردهای این سفر را باید اجرایی شدن ترانزیت کالا در مسیر ریلی قزاقستان، ترکمنستان، ایران و ترکیه دانست. تمرکز و توجه دولت سیزدهم به سفر، دیدار و گفت‌وگو، رایزنی و توجه به کشورهای همسایه و عضو مجامع و پیمان‌های مستقل نشان‌دهنده تغییر رویکرد عمده دولت سیزدهم نسبت به دولت گذشته است؛ مسیری که خودش را در آمارها و میزان تبادلات تجاری و اقتصادی با این کشورها نشان می‌دهد.

چرا همسایگان؟

شاید این سؤال برای هر شهروند و شنونده‌ای پیش بیاید که چرا به لحاظ منطق اقتصادی، همسایگان باید در اولویت تبادلات تجاری باشند؟ پاسخ این سؤال را می‌توان در دو بخش بررسی کرد؛ ابتدا اینکه صادرات به همسایگان به دلیل نزدیکی در بعد مسافتی و البته قرابت‌های فرهنگی، مذهبی و... هزینه‌ای کمتر و مقبولیتی بیشتر داشته و اصطلاحاً اقتصادی‌تر است. اما نکته دوم و مهم‌تر عدم تأثیرپذیری مرادوات اقتصادی همسایگان از تحریم‌هاست. نگاهی به آمارهای تجارت ایران با کشورهای همسایه و غیرهمسایه نشان می‌دهد صادرات ایران بجز عربستان، به سایر کشورهای منطقه افزایش داشته است. این در حالی است که بعد از تحریم‌ها صادرات ایران به کره‌جنوبی کاهش ۹۷ درصدی (از ۲.۸ میلیارد دلار در سال ۹۵ به ۹۱ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰) داشته است. صادرات ایران به ژاپن در این دوره با کاهش نزدیک به ۹۹ درصدی از یک میلیارد و ۱۳۸ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ به ۱۳ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ رسیده است. صادرات به ایتالیا با کاهش ۶۶ درصدی از ۴۶۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ به ۱۵۸ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ رسیده است. در همین مدت صادرات ایران به فرانسه از ۳۸ میلیون دلار به حدود ۹ میلیون دلار کاهش یافته که حکایت از افت بیش از ۷۵ درصدی دارد. مرور این آمارها نشان می‌دهد تجارت ایران با کشورهایی که در زنجیره اقتصاد جهانی حضور داشتند، بشدت قاعده‌پذیر بوده و با خروج آمریکا از برجام تجارت آنها با ایران کاملاً تحت تأثیر قرار گرفته است. این در حالی است که این وضعیت در کشورهای همسایه - بعد از تحریم‌های سال ۹۷- یا بدون تفاوت بوده یا حتی با افزایش صادرات ایران همراه بوده است.